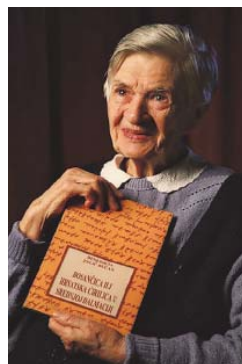


IN MEMORIAM

BENEDIKTA ZELIĆ BUĆAN

(Mravince, 21. ožujka 1918. –
Split, 10. listopada 2013.)



U listopadu 2013., u 96. godini života, umrla je hrvatska povjesničarka, arhivistica i paleografkinja Benedikta Zelić rođ. Bućan. Iza nje je ostalo stotinjak naslova povijesne, jezikoslovne i memoarske tematike. Medievistika će je pamtiti po vrućim temama poput propitivanja podrijetla i pokrštanja Hrvata, političkoga postojanja Crvene Hrvatske, kralja Slavca, institucije hrvatskoga biskupa, ranoga glagoljaštva, po prijepornim temama koje su proizlazile iz teza o hrvatskoj pripadnosti Zahumlja, Travunije i Duklje te o dugostoljetnom uzmicanju katoličanstva s toga prostora pred pravoslavljem. Među takvima su i radovi o *Evandelistaru kneza Miroslava (Miroslavljevo evanđelje)* koji je, prema njezinu mišljenju, kasni ćirilometodski kodeks arhaične liturgije istočnoga obreda namijenjen vjernicima zapadne Crkve (1982.; 1991.). Budući da je ilustriran romaničkim minijaturama i ispisan ćirilicom zetsko-humske redakcije na

¹ Fotografija je preuzeta s mrežne stranice: <http://www.dom-lovret.hr/attachments/article/17/BENEDIKTA.pdf>, pristupljeno 21. III. 2014.

crkvenoslavenskom jeziku s tragovima štokavštine, svrstala ga je među hrvatske kulturne spomenike. Tim je zaključkom na tragu teza Dominika Mandića otvorila »Pandorinu kutiju« hrvatsko-srpskih razračunavanja oko poimanja i svojatanja ćirilice. Svaka je rasprava od kraja 2012. prerasla u znanstveni i cyberski ekshibicionizam kada su ćirilica/ćirilice postale predmetom hrvatsko-srpskoga državnoga, nacionalnoga, političkoga, društvenoga i emocionalnoga međuophođenja. Jednima je ćirilica »duhovna vertikala« oslonjena na bogatu i živu tradiciju, a drugima diskontinuiran i ambivalentan simbol zaboravljene rubne baštine i proživljavane prošloratne traume.

U mnogim se radovima Benedikte Zelić Bućan zrcale hrvatsko-srpska trvenja i odnosi. Osobito se to vidi u njezinim raspravama nakon Hrvatskoga proljeća kada je dospjela u sustavnu izolaciju javnih institucija. S krimenom nacionalističkoga diletanta bila je primorana objavljivati u »marginalnim publikacijama« pod okriljem Crkve (Glas Koncila, Marulić, Crkva u svijetu, Poljica, Kačić). Bez takva opterećenja ostavila je vrijedne priloge o hrvatskom glagoljaštvu i hrvatskoj ćirilichnoj baštini. Među njima se otpočetak isticala nevelika knjiga *Bosančica u srednjoj Dalmaciji* (1961.) kojom je Benedika Zelić Bućan, tada još zaposlena arhivistica, pokazala da je ćirilica bila nositelj ranonovovjekovne hrvatske riječi u srednjoj Dalmaciji i dokazala fenomen višestoljetne hrvatske tropismenosti.

Benedikta Zelić, rođ. Bućan (potpisivala se i potpisivana je kao Eta Bućan, Eta Zelić-Bućan, Eta Zelić-Bućan, Benedikta Zelić-Bućan i Benedikta Zelić-Bućan), rođena je 1918. godine u Mravincima kraj Splita. Rano je ostala bez oca, ali je požrtvovnošću svoje majke završila i gimnaziju i fakultet. Prva je Mravinčanka koja je uopće uspjela u tome. U ljeto 1941. diplomirala je studij nacionalne povijesti s klasičnom arheologijom na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Tijekom Drugoga svjetskoga rata bila je gimnazijski profesor u Glini, Sisku i Zagrebu. Početkom svibnja 1945., u strahu od osвете bježi iz Zagreba prema Zapadu. Uz torturu i izgladnjivanje preživjela je »križni put« pješačeći od Maribora do Podravske Slatine te se preko Osijeka, Bjelovara i Zagreba s propusnicom Crvenoga križa vratila u rodne Mravince. Dvije je godine bila bez sveučilišne diplome i građanskih prava. Kratko je

nakon toga radila na sinjskoj gimnaziji i u splitskoj ekonomskoj školi. Oba je puta dobila otkaz uz obrazloženje da joj rad »ne odgovara idejnim i odgojnim ciljevima škole«. Konačno je 1952. godine, zbog općega pomanjkanja školovanih povjesničara, zaposlena kao istraživač arhivist u tek otvorenom Historijskom arhivu u Splitu (današnji Državni arhiv u Splitu). U poticajnom okružju, do prijevremene mirovine 1965. godine, izlazili su njezini znanstvenoistraživački radovi iz povijesti dalmatinskoga školstva, o gospodarskim prilikama u austrijskoj Dalmaciji, o Hrvatskome narodnome preporodu u Dalmaciji te o hrvatskoj ćirilichnoj baštini. Sitni pak prilozi *Riječ dvije o bosančici, starom hrvatskom pismu* (1955.) te *Upotreba bosančice u Splitu i okolici* (1956.) potaknuli su je na sustavno proučavanje ćirilichnoga pisma, hrvatskih ćirilichnih spomenika i hrvatskoga glagoljaštva, iz čega je proizašla već rečena *Bosančica u srednjoj Dalmaciji* (1961.). Na istom su tragu njezini kasniji radovi: *Bosančica, poljičko narodno pismo* (1968.), *Kako se zvalo glagoljaško sjemenište u Priku?* (1970.), *Bosančica u Splitu u doba Marka Marulića* (1972.), *Problematika srednjovjekovnih hrvatskih ćirilskih isprava* (1975.), *O poliptihu Blaža Jurjeva 2. Glagoljski zapis* (1975.), *Bogoslužni jezik Crkve u Hrvata* (1978.), *Hrvatski biskup – težnja za osamostaljenjem Crkve u Hrvata* (1978.), *Don Frane Bulić* (1984.), *Slavensko bogoslužje i glagoljica kod Hrvata do kraja XI. st.* (1986.), *Navodni glagoljaško-latinaški sukobi u Hrvatskoj do kraja XI. st.* (1990.), *Neka prijeporna pitanja oko spomenika bosančice* (1993.), *Dopisivanje župnika Makarskog primorja s biskupom Stjepanom Blaškovićem 1768/69. godine* (1993.) i *Truhelkin rad na pismu i spomenicima bosančice* (1994.).

Nakon stjecanja hrvatske neovisnosti njezine su rasprave uglavnom pretiskane u knjigama *Hrvatski narodni preporod i Mihovil Pavlinović* (1992.), *Članci i rasprave iz starije hrvatske povijesti* (1994.) i *Jezik i pisma Hrvata: rasprave i članci* (1997.). Objavila je monografiju o povijesti rodnoga mjesta *Od Kuka do Mravinaca* (1997.), kao i memoarsku *Nezavisna Država Hrvatska (1941.–1945.) u mom sjećanju* (2007.). Dopunjeno i osuvremenjeno izdanje doživjela je i njezina »knjiga o bosančici« s proširenim naslovom, obogaćenim sadržajem, kritičkim aparatom i slikovnim priložima *Bosančica ili hrvatska ćirilica u srednjoj Dalmaciji* (2000.). Ćirilichna je to početnica starije hrvatske riječi kojoj je

priložena riznica različitih oblika ćirilčnih slova sa srednjodalmatinskoga područja kao i faksimili raznih vrela s latiničnom transkripcijom.

Godine 1997. odlikovana je Redom Danice hrvatske s likom Marka Marulića za posebne zasluge u kulturi, a iste je godine dobila i Nagradu Grada Splita za životno djelo. Duboku je starost proživjela u Domu za starije i nemoćne osobe Lovret u Splitu, gdje je umrla u listopadu 2013. godine.

Pamćenjem smo započeli pa i zaključimo njime. Hrvatska će znanost i kultura pamtiti Benediktu Zelić Bućan po osvještenju da je hrvatska kultura policentrična, višejezična i višepismena i da Hrvati imaju pravo proučavati ćirilicu kao rubnu baštinu svojih pređa. Jer, razumijevanjem vlastite kulture lakše je ophođenje s drugima, bližima i daljima.

IVAN BOTICA